

pokopali vsled napora v šoli in nedostajanja potrebne redilne hrane. Oni so po malem hiral, obnemogli in umrli. To so konstatovali zdravniki. Poglejmo večino naših gđ. učiteljic: blede, medle, suhe tako, da so iz njih sicer mla-dega obličja bere hiranje in kal bolezni. Odkod naj vzame tečne potrebne hrane z 90, oziroma 76 kr. na dan poleg obleke in drugih potrebščin? Poznam pomilovanja vredne učiteljice, ki si skuhajo dvakrat na dan malo slabe kave. Ali mora ob tem biti zdrava in dolgo živeti? In cenjena „Soča“ vzklika: „Saj ni še noben učitelj od lakote umrl. To učiteljsko vprašanje je odurno, že preseda vsakomur“ itd.

Poznam več slučajev na Tolminskem, da je zdravnik, vprašan od šolske oblastnije po vzrokih bolehanja učiteljev, konstatoval in za vzrok navel pomanjkanje redilne hrane. Ne vemo, ali bi se v tem oziru kaj bolje godilo g. Gaberščku, ako bi bil še na Livku za učitelja? Ne, ne, cenj. „Soča“, ni tako vse res, kar trdiš in vsiljuješ. Mi dobro vemo in znamo, da naše sicer ubogo ljudstvo ni proti povišanju učiteljskih bornih plač. Saj ono dobro vé, da smo mi kri od njih krvi, da smo učiteljice, družine naše in otroci naši del naroda, katerega iskreno ljubimo, za katerega delamo v šoli in zunaj šole. Naše ljudstvo vé, da med njim in ž njim živimo. In to ljudstvo ve, da bi naše delovanje imelo večjih uspehov, ako bi bili bolje plačani, da bi se mogli kot celi možje posvetiti le šoli in njenemu napredku, kar je pa sedaj vsled pomankanja in stradanja izključeno — kar bodemo v posebnih člankih pokazali in dokazali.

Kako pomagati učiteljstvu na Goriškem?

Go je vprašanje, katero razburja duhove na Goriškem. Prvo vprašanje, ali učiteljstvo tudi zares neobhodno potrebuje izboljšanja, je že davno rešeno, zakaj notorični resnici, da so naši dohodki med najnižjimi v državi, a da so življenske potrebščine na Goriškem kakor v Istri med najdražjimi v državi, tej žalostni resnici, katero tako bridko občutimo ravno mi učitelji že toliko vrsto let, nihče ne ugovarja. Naše časopisje brez razločka barve je stokrat že povdarjalo, da so naše gmotne razmere slabe, celó škandalozne, ter da bo treba resno misliti na primerno zboljšanje.

Žalibog, da je ostalo doslej le pri zgolj besedah, za katere še lisica ne da nič. Naša javnost z našimi gg. poslanci vred so nas tolažili le z obljubami, v katere je učiteljstvo slepo verovalo; a vsa vera mu ni nič pomagala, vse obljube so se izjalovile. Med drugimi argumenti, s katerimi se nas je zavračevalo, sta bila odločivna dva, namreč nasprotsvo laških gg. poslancev in nesrečni okrajni šolski zalogi. Poslednji, v katere se stekajo dohodki le iz izravnih davkov, so v resnici zelo obremenjeni; doklade so res že tako visoke, da si višjih niti učiteljstvo ne mara, ker so že preveč kričeče. In kmet in gospod sta nam učiteljem vedno očitala visoke doklade za okr. šol. zaloge, četudi sta vedela, da vse visoke doklade niso učiteljstvu kaj pomagale. Le pravično bi bilo, da bi za šolo donášali vsi davkoplačevavci: posredni in neposredni. Neposredne davščine pa ima pravico nalagati le občina in dežela; okraj pa ne. Preostajalo je torej našemu deželnemu zboru dvojje poti, po katerih bi bilo mogoče dobiti dohodkov tudi iz posrednih davkov in davščin, da osnujejo poleg okrajnih, ali brez teh, deželni šolski

zalog in občinske šolske zaloge. Ustanovitvi prvega so se protivili in se deloma še protivijo laški deželni poslanci; ali so prišli naši slovenski poslanci kdaj na misel, ustanoviti občinske šolske zaloge, nam ni znano.

Laški poslanci, ki se protivijo ustanovitvi deželnega šolskega zaloga, se nam slikajo kot edini nasprotniki in kot edina zavora izboljšanja naših razmer. To so posebno povdarjali in še vedno povdarjajo slovenska primorska glasila ter vprašajo, kako torej priti do sredstev — deželnih namreč — da bi se izvršilo primerno izboljšanje?!

Dokler je vedelo slovensko učiteljstvo, da se laški poslanci branijo na vse načine, da bi dežela doprinašala k šolskim potrebščinam, je molčalo in mirno brez žal besede prenašalo gorje, v katero je obsojeno, zakaj ni si vedelo izhoda iz zagate. Ko pa je pred letom 1894. osebno prosjačilo pri deželnih poslancih obeh narodnosti za kako izboljšanje, je izvedelo iz ust obojeh, da namerava dežela uporabiti 8% doklado, katero je do l. 1894. plačevala za zemljiško odvezo, za šolske namene in v prvi vrsti za izboljšanje učiteljskih plač, oddahnilo je bilo v trdni veri, da po istem letu mu napočijo boljši časi. Kako bridko se je varalo! Dežela je sicer nehala plačevati zemljiško odvezo, dotična deželna naklada pa se ni uporabila za šolske potrebščine vkljub vsem obljubam. Ali so naši poslanci pozabili na dane obljube, ali ž njimi tudi Lahi, ni znano.

Žalostna resnica, za katero gotovo vemo, pa je, da v deželnem zboru nihče ni omenjal obljubljenih 8% deželne doklade, marveč da so prišli slovenski poslanci s predlogom, da se osnuje deželni šolski zalog in to je zavnica, katera se da, da bi bili doslej dosegli, kar nam gre po božji, naravni in državno-šolski postavi. Zastonj je pri nas vsaka postava — ako deželni poslanci ne sklenejo deželne postave!

Leta 1894. je bila torej prilika, katero so imeli porabiti naši poslanci in pomagano bi bilo — trpečemu učiteljstvu in preobloženim okrajnim šolskim zalogom in s tem tudi davkoplačevavcem. To je bilo in kako se je zbil, doslej še ni bilo pojasnjeno ne v dež. zboru, ne v javnosti. Kar je bilo, je bilo. Kako pa stoje razmere sedaj — to je važno. Slovenski poslanci tišče na deželni šolski zalog, laški se ga branijo in pri tem trpi učiteljstvo obeh narodnosti. Resničen je stari pregovor: Kjer se dva prepirata, se tretji veseli, v tem slučaju — pa trpi; in ta tretji je učiteljstvo in plačevavci izravnih davkov, za katere se naši primorski časopisi tako potegujejo, da bi raje videli, da bi mi za lakotjo poginjevali, kakor pa da bi oni še kaj več doprinašali. Prav, a za nas ni. Pridemo še do vprašanja, katero je izrečno stavila tržaška „Edinost“, namreč: kako pomagati učiteljstvu, ne da bi se obdolžili sedanji okrajni šolski zalogi in brez deželnega šolskega zaloga, v katerega nočejo privoliti laški poslanci. Ali je najti rešilne poti? Da, gotova je, zakaj javna tajnost je, da laški poslanci so privolili našim poslancem, da so voljni glasovati za deželni prispevek okrajnim šolskim zalogom letnih blizu 100.000 gld. Naši slov. poslanci pa niso s tem zadovoljni, ampak zahtevajo brez-pogojno deželni zalog. Pregovor pa pravi: Kdor hitro da, dvakrat da. A po tem pregovoru se pri nas nočejo ravnati, torej niti naši slovenski poslanci nam ne privoščijo boljših razmer. To je žalostno dejstvo. In to je dalo povod, da med nami vre. Ako bi bili naši poslanci nam tako naklonjeni, kakor nam nekateri sami zatrjujejo, da so, in kakor nam naši časopisi neprestano očitajo, da jim

delamo krivico, ako drugače mislimo, četudi smo uverjeni, da so tudi med našimi slov. poslanci taki, ki delajo javno in zahrbtno proti nam; ako bi bili naši poslanci res pri taki volji, odpomoči okrajnim šolskim zalogom ter razbremeniti sedanje plačevavce šolskih doklad; ako bi bilo vse to, ako bi bili slovenski poslanci kaj politični kakor niso, bi bili pritisnili na laške kolege ter odtisk — obljubljenih 100.000 gld. prejeli, uporabili za izboljšanje naših razmer, ter za znižanje bremen okrajnim šolskim zalogom. 100.000 gld. je za našo deželico lep znesek; ako bi se polovica porabila za učiteljstvo, bi že bilo nekaj; polovica bi prišla vendar v lepo pomoč sedanjim šolskim zalogom. To bi bilo za zdaj. Kdo bi pač branil slovenskim poslancem v bližnji bodočnosti še vedno z vso odločnostjo pritisniti za deželni zalog? Kje je torej tista proslavljena naklonjenost?! Ako so slovenski poslanci dobre volje nam pomagati, lahko store, kakor smo neovrgljivo dokazali; ako tega ne store, potem smo z njimi na čistem: da nam nočejo pomagati. To bi bilo najbolj žalostno za nas, žalostno pa tudi za naše ljudstvo, ki z nami trpi; srečna pa bi ne bila tudi dežela, ki ima take očete.

Naši dopisi.

Z Goriškega, dne 15. listopada. S kakim navdušenjem smo se učitelji svoj čas oklenili „Soče“, političnega društva „Sloge“ in novih poslancev! Kako tudi ne? Urednik „Soče“ je bil vzet iz naših krogov, in poznali smo ga, da je goreč zagovornik naših pravic. „Soča“ je postala tako-rekoč učiteljski list — dokler nas je potrebovala. In o novih poslancih — kaj naj rečemo? Učitelji smo izdatno pripomogli k političnemu preobratu na Goriškem in smo bili gotovi, da nam novi poslanci pomorejo do boljše bodočnosti. V mnogem smo se prevarali. Zadostuje prečitati uvodna članka iz „Soče“ od 31. vinotoka in 8. listopada t. l. Niti naši najhujši sovražniki niso nikdar pisali tako strupeno proti našim zahtevam, kakor dela sedaj „Soča“. V števil. od 31. vinotoka je dražila proti nam davkoplačevavce, v števil. 8. listopada pa nadškofa. Toda zaupajmo v zdrav razum in rabsodnost naših davkoplačevavcev in modrost našega nadškofa tako, da se smemo nadejati, da se „najboljši zagovorniki“ učiteljskih pravic ne posrečijo nje nakane. Rajši nego hujskati se je imela obrniti „Soča“ do poslancev, da bi pridobili knez nadškofa za deželni šolski zalog, ki je prva točka v njihovem programu. Ali „Soča“ misli, da se bo vlada ponujala in da bo nadškof za nje deloval? Delovati, delovati in ne rok križem križem!

Plače so se državnim uradnikom povišale in k temu bodo morali doprinašati tudi davkoplačevavci, in vendar se tedaj ni „Soča“ oglasila proti povišanju. Le ko gre za nas učitelje, tedaj so davkoplačevavci v nevarnosti. Kaj misli „Soča“, da bo turški sultan vzdrževal šole za naše davkoplačevavce?

Ponavljamo, kar smo že večkrat rekli. Nas vodijo samo za nos. Vedno se nas tolaži kakor otroke z deželnim šolskim zalogom, a mesto da bi se zanj kaj storilo, se le govori, ali pa dela proti njemu, kakor „Soča“ od 8. listopada, češ nadškof ne bo hodil v žerjavico za druge po kostanj. Učitelj, ki ne vidi v tem skritega namena, je slep. Sicer pa je „Slovenski Narod“ od 4. m. m. popolnoma primerno pisal: Kar je zmogel kranjski davkoplačevavec za svoje učiteljstvo, toliko bi lahko storil tudi goriški, ne da bi prišel na boben. Mi dostavimo temu še opazko, da palače v Pevmi, Kozani, Vrtojbi, Grgarju in druge ne pričajo o uboštvi davkoplačevavcev, kakor ga „Soča“ popisuje. Davkoplačevavec so za „Sočo“ v nevarnosti le tedaj, ko gre za učitelje. H koncu je omeniti še uvodni članek, ali prav za prav konec dotičnega članka iz „Soče“ od 8. m. m., ki je uredništvu došel baje iz učiteljskih krogov. Tega ne verujemo in ne moremo verjeti.

Če smo dolžni ljubiti bližnjika, smo dolžni vsaj ravno tako, ako ne še bolj, ljubiti sami sebe. Pri dotičnem dopisniku pa je baš obratno. On se poteguje najprej za druge in potem zase. Vsak stan ima več zagovornikov nego mi. Tako tudi kmet v deželnem in državnem zboru, pri nas tudi „Soča“, samo učitelj nima nikogar. Sedaj pa pridejo še učitelji sami in zagovarjajo v svojo škodo druge. Konec dotičnega članka se glasi: „Mi učitelji nočemo jesti kruha, ki je namočen v krvi našega kmeta“. Torej tako, dragi tovariš? Ti se samo z žulji ubogega kmeta mastiš, ti se nič ne trudiš, nič ne delaš? Najbolje bi bilo v tem slučaju, da kdo pograbi za palico, ter te požene v deželo lenuhov! Jaz pa vem, da sem vsak dan v šoli po 9—10 ur, kjer pretrpim dušnih muk (radi upornosti otrok in staršev, radi žalitev) več, nego vsak drugi stan. Ako ni torej naš pičli kruh namočen v krvi, res ne vem, o katerem stanu bi se moglo to reči. Duševno trpljenje je stokrat hujše od telesnega — to spravlja učitelje prezgodaj v grob, to jih mori. O našem kruhu se mora torej reči, da je v naši lastni krvi namočen, in niti takega nam ne privoščijo. Zato kličemo dotičnemu dopisniku, oziroma „Soči“: Mi ne vprašamo po kruhu drugih, ampak za kruh, ki je namočen v naši krvi, za ta kruh, ki nam gre po božji in človeški postavi, se bomo vselej in odločno potegovali, in kdor ga nam ne privošči, ta nima srca, ta ni človek.

Z Goriškega. (Konkretni nasveti, kako bi se dalo rešiti nesrečno vprašanje o izboljšanju učiteljskega stanja na Goriškem.) Na poziv „Edinosti“ je sicer že odgovoril „Slovenski Narod“ sam, a dovoljeno naj bode tudi nam izraziti svoje mnenje ter staviti nekaj konkretnih nasvetov. Učiteljstvo je pred leti prosilo ne le pismeno, ampak tudi ustmeno pri glavnih osebah deželnega zbora goriškega. Takrat niso ne slovenski in ne laški poslanci z deželnim glavarjem vred zavračali nas na deželni šolski zalog, ampak so končno obljubili, da se uporabi 8% deželna naklada, katero se z letom 1894 neha plačevati kot zemljiško odvezo, za izboljšanje gnotnega stanja učiteljskega. Zatrjevalo se nam je, da bode takrat učiteljstvo deležno primernega izboljšanja. Same obljube, katere se niso izpolnile. Kako se je zgodilo to, javnost do zdaj še ne ve, zakaj pri nas se godi deželnozborsko delovanje — le za kulisami t. j. v odsekih, katerih poslovanja niso javna. Samo toliko vemo, da je bil takrat prišel deželni odbor na dan s predlogom, da se dvanajstine izpremené v desetine; o deželni nakladi za šolske namene pa ni bilo ne duha ne sluha. Pač, slovenski poslanci so prišli takrat na dan s predlogom o ustanovitvi deželnega šolskega zaloga ter so tako zavlekli še tisto majhno predlagano izboljšanje do leta 1897. Zakaj niso takrat slovenski poslanci ostali pri obljubljeni 8% deželni dokladi za šolske namene, ki bi značilo lep začetek deželnega šolskega zaloga? Ali ni bil takrat znan pregovor, da kdor hitro da, dvakrat da?! Že takrat je bilo začelo spoznavati učiteljstvo da ni vse zlato, kar se sveti, in da ni vsak poslanec prijatelj šoli in učiteljstvu, ako je že slovenski poslanec. Vendar je potrpeło, ker se ga je zopet tolažilo z obljubami, v katere je še verjelo v večini. Ko pa je minilo leto za letom, a izboljšanja le ni hotelo biti, je izginilo upanje na vsej črti, in iz Pavlov so postali letos sami Savli. Kdo je kriv? Morda samo laški poslanci, kateri res da nečejo slišati o deželnem šolskem zalogu? Kakor so bili laški poslanci pred 1894. letom voljni privoliti 8% doklado za šolske potreščine, tako so voljni tudi zdaj glasovati za to, da bi dežela doprinašala za šolske potreščine letni znesek do sto tisoč goldinarjev. To bi bil lep znesek, in ako bi slovenski poslanci bili v resnici naklonjeni učiteljstvu, bi se zadovoljili vsaj začasno z laških kolegov ponudbo ter bi tako bil storjen začetek tako zaželenemu deželnemu šolskemu zalogu, katerega mora učiteljstvo dočakati prej, kakor ima pričakovati svojega izboljšanja. Znesek stotisoč letnih goldinarjev je za našo deželico lep denar, od katerega bi lahko dobil vsak učitelj recimo 100 gld., a bi ostal še zdaten znesek za druge potrebe